

ЗМІНИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГАЛИЧИНИ ПІД ЧАС ВХОДЖЕННЯ ЦИХ ЗЕМЕЛЬ ДО СКЛАДУ АВСТРІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ

CHANGES IN THE GALICINA MANAGEMENT SYSTEM DURING THE AUSTRIAN EMPIRE

Бутирін Є.О., к.ю.н.,
доцент кафедри теорії та філософії права
Одеський державний університет внутрішніх справ

У статті проаналізовано реформи місцевого управління на українських землях після третього поділу Речі Посполитої. Зазначено, що австрійський імператор сприймав Галичину як своєрідний експериментальний полігон для випробування засобів перебудови суспільства. Акцентовано на тому, що австрійський уряд скасував всі польські органи державної влади на теренах Галичини та поширив діючу в Австрійській імперії губернську модель державного управління. Визначено, що циркулярний уряд складався зі старости як одноосібного керівника, на якого покладалася вся повнота відповідальності, та його помічників: трьох комісарів, секретаря та діловодів. Старосту та комісарів призначав імператор, а секретарів та діловодів (писарів) – староста. Головним завданням, яке покладалося на місцеву владу, було виконання вказівок вищої влади.

Проаналізовано склад Галицького сейму, який складався з представників чотирьох станів: магнатерії, духовництва, лицарів і міщан. До стану магнатів належали князі, графи та барони не лише Галичини та Буковини, а й інших країв імперії. Духовенство було представлене архієпископами, єпископами-ігуменами та обранцями від капітулів римо-, греко- та вірмено-католицького обрядів. Першою особою духовенства – примасом королівства Галичини і Лодомерії – вважався римо-католицький єпископ. Щодо шляхтичів, то їх лицарський стан повинен був мати підтвердження в галицькій метриці. За посадами це архистольник, віце маршал, віце підкоморій, мечник, підскарбій, віце кредеценз, крайник, хорунжий.

Зроблено висновки, що оновлений Галицький становий сейм не став дієвою представницькою інституцією крайового рівня. Протягом 20–30 років XIX століття сейм збирав на своїх засіданнях не більше 70 депутатів. Предметом їх обговорення були питання на кшталт збереження (і в якій формі) панщини; побудова залізничного сполучення з м. Львовом; влаштування Земського кредитного товариства тощо. Сейм знаходився під повним контролем та опікою виконавчої влади імперії, починаючи від формування, головування й завершуючи порядком денним сесій.

Ключові слова: місцеве самоврядування, патент, бургомістр, декрет, магістрат, ординація.

The article analyzes the reforms of local government on Ukrainian territories after the third division of the Commonwealth. It has been stated that the Austrian emperor perceived Galicia as a kind of experimental testing ground to trial the means of restructuring society. It has been emphasized that the Austrian government abolished all Polish state authorities in the territory of Galicia and extended the existing government model in the Austrian Empire.

It has been determined that the circular government consisted of a starosta, as a sole leader, who was charged with the full responsibility and his assistants – the three commissioners, the secretary and the clerks. The starosta and the commissioners were appointed by the emperor, and the secretaries and clerks (scriveners) were appointed by the starosta. The main task that was entrusted to the local government was to follow the instructions of the higher authorities. The composition of the Galician Sejm has been analyzed, which consisted of representatives of four states: mahnateriia, clergy, knights, and meshchanyn. The mahnateriia included knyaz, counts and barons, not only from Galicia and Bukovina, but also from other parts of the empire. The clergy were represented by archbishops, bishops, abbots, and elects from Roman, Greek and Armenian Catholic rites.

The first person of the clergy – the primacy of the kingdom of Galicia and Lodomeria – was considered a Roman Catholic bishop. As for the nobles, their knighthood had to be confirmed in the Galician metric. According to the posts there were: arkhystolnyk, vice marshal, vice succamerarius, swordsmen, sub-treasurer, vice creditor, krajnik, khorunzhyi. It has been concluded that the updated Galician Sejm did not become an effective representative institution at the regional level.

During the twenties and thirties of the nineteenth century the Sejmas gathered at its meetings no more than 70 deputies. The subjects of their discussion were questions such as: preservation of panshchyna in natural form; construction of railway connection with Lviv; arrangement of the Land Credit Society etc. The Sejmas were under the full control and care of the empire's executive power: from formation, chairmanship agenda of the sessions.

Key words: local government, patent, burgomaster, decree, magistrate, ordination.

Унаслідок третього поділу Речі Посполитої Австрійська імперія приєднала до себе Холмщину та Підляшшя (першу з них було включено до складу Варшавського воєводства). Після Віденського конгресу (1815 року) Росії було передано Варшавське князівство без Познанщини та Галичини, а Австрія повернула собі Тернопільський округ без Хотинського повіту, який залишився за Росією. У підсумку вся територія Галичини була закріплена за Габсбургами. Фактично Віденський конгрес став четвертим переділом Польщі.

Узявши під свій суверенітет ціле королівство та герцогство, Габсбурги не забарилися зі змінами форм державного та місцевого управління, що існували у попередників. Будучи неоднорідним конгломератом, Австрійська імперія постійно перебувала у стані економічних і політичних криз. Саме в другу половину XVII століття, коли відбулися приєднання українських земель, в Австрійській імперії набрали обертів реформи «освіченого абсолютизму». В основу цієї політики було покладено погляди

філософів на державу як на форму суспільного договору, укладеного між державною владою та населенням. Виходячи з цього дороговказу реформи цісарів імперії були спрямовані, насамперед, на централізацію державного управління, яка дозволяла спростити й уніфікувати цю систему та зробити її ефективною. Показовим у проведенні зазначених реформ в імперії було те, що Йосиф II сприймав свій коронний край – Галичину – як своєрідний експериментальний полігон для випробування засобів перебудови суспільства. Тому Габсбурги щодо приєднаних земель (землі з власною системою місцевого управління, а не держава в цілому) ставили собі за мету ліквідувати стару систему управління, де при владі була польська шляхта, замінивши її новою генерацією австрійських чиновників, вірних короні, та запровадити дію загального австрійського права, покращити соціально-економічне становище галицького населення [1, с. 30].

В окремих дослідженнях висловлюється думка, що «династія Габсбургів не змінювала, принаймні спочатку,

традиційних форм державного управління у тих королівствах, герцогствах, провінціях і містах, які приєднувала» [2, с. 192]. Автор припускає, що таке враження у дослідників склалося з буквального розуміння висловлювання Йосифа II, який, нарешті відвідавши Галичину, написав матері, що за вісім років правління Вашої Цісарської Величності нічого не було зроблено [3, с. 19]. Таке твердження не відповідає дійсності. Політику «непорушення старого» проводило щодо українських земель Велике Князівство Литовське, такий же підхід застосовувало до приєднаних земель спочатку Московське царство, а потім і Катерина II. Щодо політики Габсбургів, то вони часу не галяли.

Патентом імператриці Марії Терезії від 11 вересня 1772 року було проголошено, що землі Галицького князівства повернені Австрії з відновленими правами. Австрійська імператриця зазначала, що, розглянувши нинішній стан Польщі, разом із двором російської цариці і прусського короля прийшли до думки, що деякі провінції цього королівства, на які кожному з них окремо належали здавна права, слід відокремити та відібрати край цей як частину належної їм віддавна території. На виконання цього патенту в тому ж році було видано «Інструкцію у справі перейняття влади», якою текст патенту розмістив на усіх міських брамах. Староства і війтівства, належні колишній державі, вирішили забрати. При виконанні інструкції треба було враховувати локальні особливості... [4, с. 87–89].

19 вересня 1772 року австрійські війська вступили до м. Львова, і в цей же день відповідно до «Інструкції...» на дощі оголошені львівської ратуші з'явився декрет Імператриці-Цісарівни Марії Терезії від 11 вересня 1772 року щодо призначення на управління краєм повноважного комісара і губернатора графа А. фон Пергена (нім. Johann Baptist Anton von Pergen) [5, с. 9–10]. Новопризначений губернатор прибув до Львова 29 вересня того ж року й на вітання магістрату офіційно привітав усіх від імені Марії Терезії та Йозефа II й проголосив про повернення Королівства Галиції та Лодомерії під владу законного монарха, зауваживши, що галичани, ставши підданими священного цісарського маєстату, виграли щасливу долю [6, с. 59–73]. За оцінкою В. Лозинського, так почалося зіткнення двох світів – німецького й польського, двох систем: свободи, що межувала зі свавіллям, та абсолютного педантизму бюрократії; вперше польський шляхтич зіткнувся з німецьким старостою, зверхній і самозакоханий магнат – із владою, яка не знала, що таке опір [7, с. 7–8].

Отже вищі посадовці колишньої адміністрації не брали участі в урочистостях щодо переходу під австрійську зверхність, які відбулись у м. Львові 4 жовтня 1772 року, пославшись на те, що не почуються здоровими [8]. Цей опір новій владі не був збройним, а скоріше психологічним [9], бо вже 29 грудня 1773 року під час урочистої присяги мешканців провінції на вірність австрійській владі галицький губернатор А. фон Перген отримав від польської шляхти шість тисяч дукатів відповідно до адресу, як «дар наших сердець та ознаку вічної вдячності» [10, с. 33–34].

Реалізуючи свою програму, відразу після окупації цісар декретом від 16 жовтня 1772 року скасував усі польські органи державної влади на теренах Галичини та механічно поширив діючу в імперії модель державного управління – губернаторства (Gubernium, Regierung, Landeshaupmannschaft), яка існувала в Австрійській монархії, починаючи з 1748 року [11, с. 13–16].

Третього травня 1773 року в австрійській провінції Королівства Галиції та Лодомерії було створено центральний орган політичної, адміністративної та судової влади – Галицьке губернаторство. Вся повнота влади, за виключенням фінансової, в королівстві, як і в інших провінціях, покладалася на губернське правління на чолі з губернатором. Саме губернатор і був фактичним очільником

коронного краю, наділеним широкими адміністративними повноваженнями. Він призначався та усувався з посади виключно по велінню імператора. За час існування цього інституту в Галичині (1772–1849 рр.) на посаді перебувало 14 губернаторів. Усі вони призначалися з впливових австрійських німців, виняток становив лише останній губернатор – польський магнат В. Залеський. Незалежно від свого походження всі очільники перебували під постійним прискіпливим контролем австрійського уряду (а саме Надвірної канцелярії), яких спочатку в державі було стільки ж, скільки й країв. Зокрема Галицьку Надвірну канцелярію було створено у 1774 році [12, с. 60] з метою запровадження на новоприєднаних землях австрійської загальнодержавної внутрішньої політики.

У віденській Надвірній канцелярії щотижня очікували від губернатора розлогого звіту (протоколу) про соціальне, економічне та політичне становище в королівстві та ті дії, які було вжито владою за звітний період. У 1801 році канцелярія формалізувала функціональні обов'язки губернаторства, видавши інструкцію, за якою останнє було зобов'язане виконувати доручення канцелярії, своєчасно звітувати, доглядати за релігією та звичаями, опікуватися добробутом і безпекою підданих, керувати державним майном, запроваджувати в дію правові норми. У разі виникнення нештатних ситуацій треба було звертатися до Надвірної канцелярії та очікувати, коли питання буде вирішене цісарем [13, с. 16].

Губернське правління, яке допомагало губернаторові в реалізації його функцій, за своєю структурою складалося з президії (або бюро, яке об'єднувало власне губернатор, директора бюро та радників губернатора) та департаментів, кількість яких постійно змінювалася залежно від поточних потреб. Губерніальне правління виконувало допоміжну функцію, а вся відповідальність за прийняті рішення покладалася персонально на губернатора.

Перед тим, як стати до організації влади на місцевому рівні, слід було запровадити австрійський адміністративно-територіальний поділ провінції. У 1773 році територію Королівства Галиції та Лодомерії було поділено на шість циркулів (нім. Kreishauptmannschaft): Белзький, Любельський, Краківський, Подільський, Сандомирський та Червоно-руський [14, с. 10] та 59 дистриктів (від лат. “districtum” – тягнути, розтягувати, російською мовою – «волость») [15, с. 101]. Протягом наступного року Надвірна канцелярія з'ясувала, що такий адміністративно-територіальний поділ є занадто витратним і потребує значної кількості чиновників. На кінець 1774 року галицький губернатор спрямував до Відня проект нового поділу провінції, який отримав згоду 14 березня 1775 року. Кількість циркулів залишалася незмінною, а чисельність дистриктів скоротилась до 19 [16, с. 57–65].

Потреба в оптимізації влади не була вирішена, і у 1780 році губернатор знову отримав наказ Надвірної канцелярії подати пропозиції щодо вдосконалення територіального поділу за німецьким зразком. Губернатор граф Й. Брігго запропонував поділити королівство на 18 циркулів, прибравши дистрикти. Патентом від 22 березня 1782 року [17, с. 31–35] провінція зазнала нового устрою. Віденська влада відмовилась від дрібних дистриктів та поділила територію на 18 циркулів (округів) [18, с. 203]. Він більш-менш вирішив проблему з нестатком чиновництва, але створив проблему значної території адміністративної одиниці, якою важко було керувати циркульній владі.

Двадцять другого березня 1782 року своїм патентом Йосиф II упорядкував компетенцію галицьких циркулів, наділивши їх широкими повноваженнями. Він зауважив, що зверхність і останнє слово залишається за губернаторством, забрав від них судову владу. Компетенція циркульних урядів за внутрішньою службовою інструкцією умовно була поділена на п'ять сегментів: перший охоплював питання народжуваності, міграції населення та організацію

статистичної звітності; другий торкався військових справ: призов (рекрутація), організація розквартирування, постою та забезпечення провіантом війська під час переміщення; третій стосувався комерційних питань: торгівля, промисли, рільництво, комунікації; четвертий закривав фінансові аспекти: все стосовно податків, зборів і мита; п'ятий був політичним: оприлюднення законів і розпоряджень влади, організація поліції, освіти, пожежної безпеки, санітарія, мисливство та рибальство, вирішення суперечок між землевласником і селянами, нагляд за духівництвом усіх конфесій.

Циркулярний уряд створювався за зразком губерньського і складався зі старости як одноосібного керівника, на якого покладалася вся повнота відповідальності за те, що відбувалося на підвладній території, та решти членів, які допомагали старості: трьох комісарів, секретаря та діловодів [19, с. 163]. Старосту та комісарів призначав імператор, а секретарів та діловодів (писарів) – староста. Попри широке компетентне коло циркулярного уряду головним завданням, яке покладалося на місцеву владу, було виконання вказівок вищої влади. Центральна влада вимагала, щоб староста особисто долучався до виконання будь-якої справи, однак це було неможливо. В обов'язок очільника циркуля входила безпосередня інспекція підконтрольної території, на що він витрачав не менше третини року. Підсумком кожної інспекції було складання докладного звіту, який спрямовувався до губернаторства та слугував піддруктям для звіту губернатора [20, с. 14–59]. На кінець XVIII століття через циркулярні уряди проходило від 8 до 10 тисяч справ щороку [21, с. 58–61].

Спершу суспільно-правові відносини в новоприєднаній провінції майже не зазнали змін. Враховуючи етнічну та мовну приналежність галицького дворянства, ця територія сприймалася Габсбургами як польська. Русинське селянство спочатку також сприймалося як польське, йому дозволялося носити польський національний одяг, хоча всім іншим верствам це було заборонено [22, с. 17–19]. Втім, австрійські очільники краю достатньо швидко зорієнтувалися, і Відень було поінформовано про те, що в Галичині мешкає інший слов'янський народ, а не польський, подібний до росіян. Зважаючи на цю несподіванку, губернатор А. фон Перген радив тримати русинів у полі зору, не доводити до посилення їхнього руху та його організації з огляду на Росію, використовувати їх як протизагуг полякам [23, с. 25–27].

За фактом більшість населення склали русини (46,8%), а поляки становили лише другу за чисельністю етнічну групу – 45,9%. Третіми були євреї – 6,7% [24, с. 94–116] (причому у складі населення Західної Галичини цей показник складав 3,5%, а у Східній Галичині доходив до 13,7% [25, с. 149–163]), а найменшою кількістю були представлені німці – 0,6% [26]. Таке співвідношення є цікавим. Згідно літопису, німці з Сілезії, Саксонії та Рейну були основними переселенцями до руських міст, які відбудовувалися чи будувалися заново. Вони йшли вдень і вночі. Це були купці і ремісники, бо власне їх найбільше бракувало [27].

Як вже зазначалося, після приєднання Буковини до Австрійської монархії кількість мешканців почала зростати з 75 тисяч у 1775 році до 380 тисяч у 1846 році [28, с. 87]. Населення майже навіп ділилося на русинів на півночі та румунів на півдні. Певний прошарок населення склали цигани (294 кочових та 500 осілих сімей), євреї (їх налічувалося 526 сімей), 58 сімей вірмен [29, с. 80].

Щодо Закарпаття, то щільність населення тут була дуже низькою – на 1 кв. км в середньому припадало 30–35 осіб. Вона не була рівномірною. Так, у гірській місцевості цей показник зменшувався до 25 осіб, а по долині рік зростає до 50–60 осіб [30, с. 17]. Проте ці цифри є достатньо умовними. Про 1775 рік узагалі важко щось об'єктивно навести, щодо відомостей на другу половину XIX сто-

ліття, коли запрацювала статистична машина імперії, різні автори подають дуже різні дані. Так, І. Орлай нарахував 700 тисяч «карпаторуських» мешканців, І. Чаплович навів цифру у 512 тисяч, П. Шафарик – 625 тисяч, а Я. Головацький – 472 тисячі [31].

На Галичині за віросповіданням українці належали до греко-католиків, поляки переважно були римо-католиками. На Буковині, як вже зазначалося, домінували православні. За чисельністю в соціальній структурі переважали селяни (72%), які були кріпаками польської шляхти. Остання становила 3,4% від усього населення. Таке національне, релігійне, культурне та станове розмаїття створювало сприятливі умови для національно-визвольних рухів породжувало для імперії проблему контролю, актуалізувало політику уніфікації щодо окремих регіонів.

За бажанням у такій кострубатості можна було віднайти й позитивні чинники, які сприяли б утіленню в політичне життя держави давнього принципу – поділяй та володарюй. Так, імператор Франц II у бесіді з французьким посланцем зазначав: «Мої народи чужі один одному, так тим краще. Вони не страждають одночасно одними і тими ж хворобами. Коли у Франції з'являється лихоманка, вона вражає усіх вас в той же день. Я ж посилюю угорців до Італії, а італійців – до Угорщини. Кожен повинен пильнувати свого сусіда. Вони не розуміють і ненавидять себе навзаєм. З їх антипатії народжується порядок, а з їх ворожнечі – загальний мир» [32, с. 474].

Після проведеної австрійською владою інвентаризації (Stock-Inventarien) почалася реструктуризація суспільних станів. Насамперед було скасовано засади шляхетської рівності. У 1775 році шляхта була поділена у своєму правовому становищі на магнатів, рицарів і трудову шляхту. Відтак магнатами визнавалися ті, хто мав титули князя або графа. При цьому отримати титул графа могли всі, хто на 1772 рік обіймав в Речі Посполитій посади сенаторів, каштелянів, воевод, міністрів або їх нащадки, які подали відповідну заяву з проханням надати графський титул і сплатили за нього встановлену суму грошей, тобто лицарі й складали основну категорію шляхти. Остання категорія – трудова шляхта – мало чим відрізнялася від вільних селян, які також звільнялися від панщини та феодалних повинностей.

Містян було поділено на власне міщан і поспільство, яке обкладалося спеціальним податком. Реформування аграрних відносин в імперії розпочалося 1 листопада 1781 року. Саме в цей день було оприлюднено імператорський патент, який спочатку поширився на Чехію та на австрійські спадкові володіння, а згодом і на інші землі імперії. Щодо Галичини, то стосовно неї було видано окремих патентів 5 квітня 1782 року, яким скасовувалося кріпосне право як особиста залежність селян від панів. Кріпосне право було замінено розумним спадковим підданством, яке надавало селянам особисту свободу та право відносно вільного пересування. Також нове правове становище передбачало право селян на вихід із громади, вільне обрання професії, можливість взяти шлюб без згоди пана, звертатися до суду, навчати дітей у школі, опанувати ремесла та інше. Після масових виступів дворянства 1785 року цісарем було видано знаменитий панцизняний Йосифовий патент від 16 червня 1786 року [33, с. 27–38].

Проведений адміністративно-територіальний поділ вимагав і відповідних змін в адміністративно-правових відносинах у містах. Суттєвою проблемою для нової влади стала класифікація поселень. Багато населених пунктів втратили документи, що підтверджували прадавні привілеї та визначали статус цих поселень. В Габсбурзькій монархії міста та містечка можна було поділити за підпорядкуванням на королівські, муніципальні та підлеглі [34].

Перший офіційний реєстр галицьких поселень було складено в 1794 році. Принципом подання матеріалу

була абетка. Саме за нею у переліку відповідно до назви згадувалося поселення. Населенні пункти поділялися на міста (лат. *urbis*; нім. *stadt*) та містечка (лат. *oppidum*; нім. *markt*). Так, у всьому королівстві було нараховано 108 міст і 197 містечок. Старости, які долучалися до анкетування, зазначали, що в Галичині існує багато міських поселень, але вони не відповідають місцевим потребам.

На початку XIX століття уряд запровадив нову класифікацію поселень. Відповідно до кількості мешканців населеного пункту встановлювалося 13 класів міських поселень. Містом нижчого 13 класу вважалося поселення, яке обіймало не менше 2 тис. мешканців [35]. На практиці застосовувався поділ міст на три групи: великі міста, зазвичай столичні, де чисельність населення сягала 30 тис. і більше; середні обсягом від 12 до 30 тис. мешканців; малі міста, які обіймали від 2 до 12 тис. жителів [36].

Варто згадати притаманну Галичині слабку індустріалізацію, її повільну модернізацію, що можна пояснити двома причинами: потужна конкуренція з австрійською промисловістю, небажання поміщиків сприяти індустріалізації, яка б безумовно відірвала значну частину селян від землі. Виключення становили такі міста як Львів та Краків, де ці процеси можна зіставити з розвитком великих міст Західної Європи. Так, у 1772 р. населення Львова становило трохи більше 20 тис., проте вже у 1869 р. цей показник збільшився до 87 тис. [37]. Такий рівень урбанізації відбувся й на суспільних відносинах, які вимагали особливої регуляції. Губернатор граф Й. Брігідо 16 лютого 1781 р. видав від імені імператора Йосифа II універсал, відповідно до якого всі міста та містечка, шляхта та духовництво мали протягом року повідомити уряд про наявні привілеї, вільності тощо [38, с. 7–9].

Що стосується королівського столичного міста Львова, то зі значної кількості поданих документів упорядниками були відібрані лише привілеї, які й увійшли до збірки під назвою “*Corpae privilegiorum, graerogatorum, concessio-num, libertatum ac decretum civitati Leopoliensi servientium pro benignissima approbationi ad sacratissimam ac augustissimam caesareo regiam maiestatem in originali porrectorum. Die 15 februarii, anno Domini 1782*” [39]. Ця збірка 15 лютого 1782 р. була подана на повагу австрійського імператора для затвердження. Привілеї на підтвердження міських привілеїв вийшов з-під пера Йосифа II тільки сім років потому 6 листопада 1789 р. [40], причому підтверджено було лише ті привілеї, які не вступали у протиріччя з австрійським законодавством.

Поза роботою щодо упорядкування привілеїв і прав у спадкових королівствах Галичини й Володимирії влада продовжувала реформувати систему управління на містах. Один із перших кроків австрійського уряду був спрямований на скасування інститутів регіонального управління – польських шляхетських сеймиків, що було зроблено імператорським патентом від 13 червня 1775 р., який одночасно запровадив у м. Львові галицький становий сейм, суттєво обмеживши його компетенцію. Проте за часів Марії Терезії він так і не запрацював, організаційні зусилля тривали аж до 1782 р. По суті, сейм став дорадчим органом при губернаторові. Даючи оцінку цьому інституту, Б. Лозинський зазначав, що порівняно з живою і багатою традицією польського парламентаризму, такий сейм виглядав карикатурою [41, с. 1].

З урахуванням тих змін, які запровадила австрійська влада в становій структурі суспільства, становий сейм було сформовано з трьох соціальних груп. Перша обіймала як світських феодалів – князів, графів і баронів, так і духовних – архієпископів, єпископів та інфулатів (тобто тих, хто мав сан єпископа, але не очолював єпархію). Друга група була представлена іншою шляхтою, не магнатерією, тим лицарством, яке не потрапило до першої групи. До участі в роботі сейму допускалися лише ті магнати та шляхта, які не мали подвійного гро-

мадянства. Це стосувалося тих осіб, які після поділу Польщі мали землі та нерухомість у двох державах. Третя група об’єднувала депутатів від містян, по два від великих міст, а по факту лише від м. Львова, бо обіцянка Марії Терезії щодо представництва в сеймі від усіх міст так і не втілювалась у життя. Отже, присутність містян була лише формальною.

У 1782 р. в приміщенні колишнього єзуїтського костелу відбулась інавгурація та перше засідання Галицького станового сейму, в якому взяли участь 230 депутатів [42, с. 20]. Патент 1775 р. передбачав проведення щорічних сесій під головуванням губернатора. Втім компетенція крайового представницького органу була вкрай обмеженою. Переважно сейм був зорієнтований на питання податкової політики в коронному краї. Показово те, що від сейму не очікували згоди на пропозицію-постулат австрійського уряду щодо податків. Навпаки, постулат виступав вимогою уряду, а сейм повинен був визначитися, як край буде збирати цей податок або збір і на кого його можна розписати. Ця спрямованість сеймів на розв’язання питань місцевого оподаткування дала підстави називати їх постулатовими сеймами (*Postulat Landtage*). Точніше, австрійська імперська влада використовувала сейми лише для легітимізації запроваджуваних податків і зборів і то не обов’язково, адже практика введення нових податків без попереднього узгодження з місцевими сеймами була звичним явищем [43, с. 68].

Власне депутати не були позбавлені ініціативності, свої пропозиції у формі подань вони спрямовували на повагу Надвірної канцелярії і вже потім, у разі доцільності, їх розглядав імператор.

У свою чергу місцевий сейм обирав власний виконавчий орган – Становий комітет, який діяв на постійній основі та складався із семи членів по два представники від магнатерії, лицарської шляхти та духовництва. Лише один представник репрезентував міський стан [44, с. 102–106]. Обрання членів комітету відбувалося шляхом таємного голосування з наступним затвердженням персоналії імператора [45, с. 146].

Цікавим і показовим є мовне питання. Від початку створення сейму офіційною мовою діловодства була латина, проте указом Йосифа II 1790 р. її було змінено на німецьку. Втім польській шляхті, яка не володіла німецькою, тривалий час вдавалося чинити супротив імператорській політиці, проте державна воля все ж таки взяла верх і листом імператора від 18 лютого 1826 р. німецька мова набула статусу офіційної та залишалася такою протягом всього часу існування цієї інституції [46, с. 125–134].

Попри декларацію щорічного зібрання Галицького станового сейму за фактом він збирався тричі при Йосифі II у 1784 р., 1786 р. та 1788 р. лише для того, щоб обрати Становий комітет. За часів Леопольда II у 1790 та 1791 рр. мала місце сеймова активність щодо супротиву урбаріальної реформи, яка передбачалася Хартією Леопольда II [47, с. 8]. При правлінні Франца II, доки не закінчилися наполеонівські війни, сейм жодного разу зібрано не було [48, с. 147].

На Віденському конгресі на австрійську владу було покладено обов’язок щодо створення для Галичини та Лодомерії відповідної інституції, яка б забезпечила представлення інтересів місцевої нації. Відтак спеціальним патентом від 13 квітня 1817 р. законодавство Йосифа II щодо організації станового сейму було реформовано, а окремі дослідники вказували на збільшення значення цього органу, хоча його позиції й не посилювалися стосовно імперської влади [49, с. 149].

Відповідно до нового патенту Галицький становий сейм складався з представників чотирьох станів: магнатерії, духовництва, лицарів і міщан (лише королівських міст). До стану магнатів належали князі, графи та барони не лише Галичини та Буковини, а й інших країв імперії.

За посадами це були маршал, охмістер, кухмістер, підкоморій, ловчий, конюший, сокольничий, чашник, крещенц. Духовенство репрезентувалося архієпископами, єпископами-ігуменами та обранцями від капітулів римо-, греко- та вірмено-католицького обрядів. Першою особою духовенства – примасом королівства Галичини і Лодомерії – вважався римо-католицький єпископ [50]. Щодо шляхтичів, то їх лицарський стан повинен був мати підтвердження в галицькій метриці. За посадами це були архистольник, віце маршал, віце підкоморій, мечник, підскарбій, віце крещенц, крайник, хорунжий [51, с. 23–25]. Позиції міщан не було покрашено. Хоча патент і передбачав обранців від королівських міст, по факту було допущено лише двох депутатів від м. Львова. За своєю посадою ректор Львівського університету автоматично потрапляв до складу сеймових депутатів.

Склад і порядок формування виконавчого органу не було змінено, проте зазнала змін структура Станового комітету. У його складі було утворено чотири відділи у справах: управління; суспільних прибутків; шляхетських метрик і шкіль. Комітет отримав службовий персонал і архів [52, с. 37].

Оновлений Галицький становий сейм не став дієвою представницькою інституцією крайового рівня. Протягом 20–30 рр. XIX ст. сейм збирав на своїх засіданнях не більше 70 депутатів. Предметом їх обговорення були питання на кшталт збереження панщини, її форми; побудова залізничного сполучення з м. Львовом; улаштування Земського кредитного товариства тощо [53, с. 151]. Сейм знаходився під повним контролем та опікою виконавчої влади імперії, починаючи від формування, головування й завершуючи порядком денним сесій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тищик Б.І. Історія держави і права: акад. курс : підручник / Б.І. Тищик, І.Й. Бойко. Київ : Ін Юре, 2015. С. 30.
2. Ковальчук І.В. Роль Галичини у державотворчих процесах Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918). Матеріали наукової конференції: *Наукові проблеми державотворення України*, Вінницький національний технічний університет 7 листопада 2017 р. С. 56–63;
3. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю.І. Шевчука; Вст. ст. С.В. Кульчицького. Київ : Либідь, 1991. С. 192.
4. Bartoszewicz K. Dzieje Galicji, jej stan przed wojną i wyodrębnienie. Kraków, 1917. S. 19.
5. Настасяк І. Історико-правовий аналіз входження Галичини до складу Австрійської імперії. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2003. № 38. С. 87–89.
6. Стеблій Ф. Часи австрійського абсолютизму (1772–1860 рр.). Адміністративно-правовий статус. Система управління. *Історія Львова: У 3 т. / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України / Редкол.: Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій, Л. Батрак*. Львів : «Центр Європи», 2007. 559 с. Т. 2: 1772 – жовтень 1918. С. 9–10.
7. Bartoszewicz K. Dzieje Galicji, jej stan przed wojną i wyodrębnienie. Kraków, 1917. S. 5.
8. Шабо Ф.А.Дж. Перші враження австрійців про міжетнічні відносини на Галичині: випадок губернатора Антона фон Пергена. *Політ. Дослідження історії та культури євреїв Східної Європи. Вибрані статті*. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2011, 409 с. С. 59–73.
9. Łoziński W. O towarzystwie lwowskiem. Odczyt publiczny. Lwów, 1872. S. 7–8.
10. Chłędowski K. Zajęcie Galicji. *Z przeszłości naszej i obcej*. Lwów, 1935. S. 21.
11. Studnicki W. Wyodrębnienie Galicji. Lwów, 1901. S. 3.
12. Łoziński W. Galiciana. Kilka obrazków z pierwszych lat historii galicyjskiej. Lwów, 1872. S. 33–34.
13. Edicta et mandata universalis Regnis Galiciae et Lodomeriae promulgata. Rozkazy y ustawy powszechnie Krolestwom Galicji y Lodomerji ogłoszone. A Die 11. Mensis Septemba. Anno 1773. T. I: obejmuje okres od 11.09.1772 do 19.07.1773. Leopoli : Pillerowa, Józefa Druk. 1773. S. 13–16.
14. Grodziski S. Postulaty szlachty Galicji Zachodniej z okazji holdu w 1796 roku. *Czasopismo prawno-historyczne*. 1968. T. 20. Z. 2. S. 60.
15. Grodziski S. Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji 1772–1848. Wrocław : Ossolineum, 1971. S. 157.
16. Głabiński S. Ludność polska w Galicji wschodniej : referat prof. dra Stanisława Głabińskiego wygłoszony na I. Wiecu narodowym we Lwowie dnia 1. czerwca 1903 r. Lwów : Nakładem autora, 1903. S. 10.
17. Крикун М. Витоки повітового устрою Подільського воєводства. *Подільське воєводство у XVII – XVIII ст. Статті і матеріали*. Львів, 2011. С. 101.
18. Barwiński E. Pierwsze podziały administracyjne Galicji. *Ziemia Czerwieńska*, 1935. № 1. S. 57–65;
19. Tokarz W. Galicya w początkach ery jozefińskiej w swietle ankiety urzędowej z roku 1783. Krakow : Akademia Umiejetnosci, 1909. S. 31–35.
20. Maciejewski T. Historia ustroju i prawa sądowego Polski. Warszawa : Wydawnictwo C.H.Beck, 2008. S. 203.
21. Kutrzeba S. Historia ustroju Polski w zarysie. Warszawa; Lwów : Księgarnia Polska Bernarda Polonieckiego; Gebethner i Wolff, 1920. T. IV: Po rozbiorach (Część II). S. 163.
22. Tokarz W. Galicya w początkach ery jozefińskiej w swietle ankiety urzędowej z roku 1783. Krakow : Akademia Umiejetnosci, 1909. S. 14–59.
23. Studnicki W. Memoriał gubernatora Armenji z r. 1804. *Kwartalnik Historyczny. Rocznik XVIII*. Redaktor Aleksander Semkowicz. Lwów : Wydali: Aleksander Semkowicz i Fryderyk Papée, 1904. S. 65–68.
24. Chłędowski K. Zajęcie Galicji. *Z przeszłości naszej i obcej*. Lwów, 1935. S. 17–19.
25. Свистун Ф. Прикарпатская Русь подъ владением Австрии: [в 2 ч.]. Львів : Тип. Ставропиг. ин-та, 1895. 350 с. Ч. I. С. 25–27.
26. Нариси з історії і культури євреїв України / Упоряд. та ред. Л. Фінберг і В. Любченко. Вид. 3-тє. Київ : Дух і літера, 2009. С. 97–116.
27. Polcwiartek J. Skupiska żydowskie w Galicji u schyłku XVIII wieku. *Zydz w Malopolsce*. Pod. red. F. Kiryka. Przemysl : Poludniowo-Wschodni Instytut Nauk. w Przemyslu, 1991. S. 149–163.
28. Маґочій П.Р. Історія України. Київ : Критика, 2007. С. 337.
29. Полное собрание русских летописей. Санкт-Петербург : Тип. М.А. Александрова, 1908. Т. 2: Ипатьевская летопись. XVI с. 87 с.
30. Нариси з історії Північної Буковини / Редкол.: Ф.П. Шевченко (відп. ред.) та ін. АН УРСР. Ін-т соціальних і економічних проблем зарубіжних країн; Ін-т історії. Київ : Наук. думка, 1980. С. 87.
31. Огуй О.Д. Історія обігу грошових одиниць та їх найменувань на Буковині (1774–1918). Австрійський період (1774–1918/21). Чернівці : Зелена Буковина, 2005. С. 80.
32. Шульга І.Г. Соціально-економічні відносини і класова боротьба на Закарпатті в кінці XVIII – першій половині XIX ст. Львів : Вид-во Львівського держ. ун-ту, 1965. С. 17.
33. Маґочій П.Р. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948). Ужгород, 1994.
34. Тищик Б.І. Історія держави і права зарубіжних країн. Новий час (XVII ст. – 1918 р.) : навч. посіб. Львів : Світ, 2013. С. 474.
35. Франко І.Я. Зібрання творів у 50-и томах. Київ : Наукова думка, 1976–1986. Т. 47: Історичні праці (1898–1913) / Ред. тому А.В. Санцевич, В.Г. Сарбей; Упор. та ком. Л.Г. Москвич, Ю.А. Пінчука. Київ : Наукова думка, 1986. С. 27–38.
36. Statistisches Übersichten von Galizien und der Bukowina. *Österreichisches Statistisches Zentralamt*. Archiv. Tabelle. Städte. № 24/492. Wien, 1823. Manuskript.
37. Classification der vorzüglicheren Städte und Marktfläcken desösterreichischen Kaiserstaates in Ansehung ihrer Häuserzahl und Volksmenge. *Vaterländische Blätter Jg. III*. Wien, 1810. Nr. 23, 24, 25.
38. Deak E. Das Städtewesen der Länder der Ungarischen Krone (1780–1918). Band 3: Veröffentlichungen der Kommission für Wirtschafts. Teil I: Allgemeine Bestimmung der Städte und der städtischen Siedlungen. Wien: VÖAW, 1979. 228 s.
39. Петришин Г., Іваночко У. Територіально-планувальні перетворення Львова в австрійський період (1772–1914). *Львів: місто – суспільство – культура. Спец випуск Вісник Львівського університету ім. І. Франка*. 1999. Т. 3. С. 191–208.

40. Кись Я.П. Промисловість Львова у період феодалізму (XIII – XIX ст.). Львів, 1968. С. 31.
41. *Continuatio edictorum et mandatorum universalium in regnis Galiciae et Lodomeriae*. Leopoli: Typis Viduae Josephi Piller, S. C. R. Ap. Maj. Cubtrnial. Typogr., 1781. p. 7–9.
42. «Копії привілеїв, прерогатив, надань, звільнень і декретів, що служать місту Львову, витягнуті з оригіналів для милостивого підтвердження священного та величного цісарсько-королівського маєстату. 15 лютого року Божого 1782».
43. *ЦДІАЛ України* (Центр. держ. істор. архів України, Львів) Ф. 52. Оп. 1. Спр. 134. Арк. 1–6; Оп. 2. Спр. 614. Арк. 245–257; Оп. 2. Спр. 6466. Арк. 16–23.
44. Łoziński B. Z historii stanów galicyjskich. Szkice z historii Galicji. Lwow : nakł. Księgarni Gubrynowicza i Syna, 1913. XXII, S. 1.
45. Łoziński B. Galicyjski sejm stanowy (1817–1845). Lwow : nakł. Księgarni H. Altenberg, 1905. S. 20.
46. Łoziński B. Galicyjski sejm stanowy (1817–1845). Lwow : nakł. Księgarni H. Altenberg, 1905. S. 68.
47. Względem Uftanowienia y Okreslenia Kraiowych Galicyi Stanow. *Continuatio Edictorum Et Mandatorum Universalium In Regnis Galiciae Et Lodomeriae. A Die I. Mensis Januar. Anno 1775. Emanatorum. Kontynuacya Wyrokow Y Rozkazow Powszechnych W Galicyi Y Lodomeryi Krolestwach Od Dnia I. Miesiaca Stycznia Roku 1775. Wypadtych. T. 3: obejmuje rok 1775*. Leopoli: Piller, Antoni, 1775. S. 102–106.
48. Grodziski S. Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji (1772–1848). Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1971. S. 146.
49. Hillbricht K. O języku sądowym w Galicji. *Prawnik*. 1871. Rok II. № 30. S. 125–134.
50. Łoziński B. Galicyjski sejm stanowy (1817–1845). Lwow : nakł. Księgarni H. Altenberg, 1905. S. 8.
51. Grodziski S. Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji (1772–1848). Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1971. S. 147.
52. Grodziski S. Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji (1772–1848). Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1971. S. 149.
53. Pelesz J. Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf Gegenwart. Wien : Mechithariste Buchdruckerei, 1880. V. II. S. 723.
54. Kalinka W. Galicja i Krakow pod panowaniem austriackim. Krakow : Spółka Wydawnicza Polska, 1898. S. 23–25.
55. Łoziński B. Z historii stanów galicyjskich. Szkice z historii Galicji. Lwow : nakł. Księgarni Gubrynowicza i Syna, 1913. XXII, S. 37.
56. Grodziski S. Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji (1772–1848). Wrocław : Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1971. S. 151.